

Віват Г. І.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української та іноземної філології
Одеського національного технологічного університету

Філіпенко О. І.,
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри української та іноземної філології
Одеського національного технологічного університету

СИМВОЛІКА ОБРАЗУ КРИЛ У ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті зроблено комплексний багатоаспектний аналіз символічного образу крил у поетичному змалюванні різних митців ХХ століття. До аналізу залучено поетичні твори українських авторів Ліни Костенко, Івана Драча, Ганни Віват, польського поета Генріха Ринковського та французького митця ХІХ століття Шарля Бодлера, у яких увагу привертає образ крил та різноманітне їхнє трактування. Студійовано феномен функціонування високодуховної особистості у земних реаліях, змальований у поетичних творах зазначених авторів. Простежено найбільш виразні вербальні асоціації крилатості людського духу в поетичному просторі митців ХХ століття. Закцентовано увагу на тім, що крила були атрибутом багатьох богів у міфології стародавнього світу, відображаючи багатогранну символіку в її розмаїтому потрактуванні. Зроблено спробу уточнити смислове навантаження символіки крил у віршових творах різних авторів. Відзначено, що відображення двовекторності світу в літературі, філософії та мистецтві часто репрезентовано через символічні опозиції «хаос-космос», «добро-зло», «земля-небо», зокрема й через образ крил та крилатість деяких людей і ставлення до них інших особистостей. Закцентовано увагу на стражденній долі багатьох тих осіб, яких доля наділила крилатістю, з причини нерозуміння їхнього дару оточенням, а подекуди й неприємної ворожості до їхніх крилами обдарованих душ, тобто наголошено на проблемі конфлікту високодуховної крилатої особистості із обмеженим загалом, який не розуміє її крилатості, не може оцінити тієї одухотвореності, ба, навіть більше – насміхається над її неординарністю, а то й агресивно поводитьсь відносно таких людей, а ті люди, гіганти думки, королі духовної високості, чуються безсилим перед бездуховною юрмою. Зроблено висновки, що високоосвіченій, обдарованій Богом, талановитій, неординарній людині притаманне бажання творення, яке вона репрезентує через літературу, образотворче мистецтво, культуру, науку, незважаючи на різні перешкоди, що й відображено в багатьох мистецьких творах.

Поетичні тексти розглянуто як у денотативному (семантичному), так і в конотативному (емоційно зарядженому) аспектах.

Ключові слова: крила, крилатість, символічний образ, небо, земля, духовність.

Постановка проблеми. Проблему самоідентифікації особистості, визначення рівня її когнітивних здібностей, шкали інтелектуальної високості, духовних прагнень та поривань, як і вимір душевних злетів індивіда неодноразово порушувано

у світовій поезії. Задля оприявлення власного бачення тих усіх проблем багато митців у своїй творчості звертаються до художньої символіки, через яку саме й висловлюють свої світоглядні переконання, закодовані у тих чи тих образах, надаючи тій символіці мрійливої одухотвореності та реалістичної переконливості. Серед розмаїтої образної символіки неодноразово репрезентовано в поетичних текстах символічний образ крил та крилатості людини. Варто тут зазначити, що образ крилатої людини в її розмаїтому оприявленні набув популярності у світовій літературі та мистецтві ще задовго до ХХ століття. Крила були атрибутом багатьох богів у міфології стародавнього світу. Наприклад, крилатий червоний диск у єгипетській міфології був атрибутом бога сонця Ра. Ще один єгипетський бог Бес уважався покровителем породіль і новонароджених дітей. Соколині крила та пов'язка на голові із пір'я сокола також вважалися предметом захисту. Гор – сокіл із розпростертими крилами – був утіленням неба, простору, безмежності, високості. Богиню родючості, материнства, сімейного життя та заступницю дітей Ізиду також зображувано із руками-крилами сокола. Її крила слугували оберегом дитинства та материнства. Богиня неба Нут теж мала крила, що символізували захист землі від усього лихого. Крила ібіса мав Тод – бог мудрості, науки, магії, винахідництва, астрономії [1]. У Стародавній Греції бога торгівлі Меркурія зображувано з крильцями, які означали здатність до високого духовного піднесення. Грецька богиня Ірида мала величезні райдужні крила, за допомогою яких переносила людям добрі вістки від богів. Ніка, богиня перемоги, за допомогою власних крил приводила до перемоги героїв у битвах та гімнастичних і музичних змаганнях. У римській міфології їй відповідає богиня Вікторія. Славія – богиня воєнної перемоги та мисливської удачі – одна з найстародавніших і найпопулярніших богинь наддніпрянських українців також мала крила. З її зображенням на щитах українці йшли у бій.

Як бачимо, образ крил має багатогранну символіку в міфології. По-різному символічний образ крил зреалізований також у творах митців світової літератури: Рея Бредбері («Марсіанські хроніки»), Шарля Бодлера («Альбатрос»), Стівена Гарнера («Крила»), Івана Драча («Крила»), Франца Кафки («Перевтілення»), Ліни Костенко («Чайка на крижині»), Гарсії Маркеса («Стариган із крилами»), Тараса Мельничука («Я знав що найкраща птаха на світі це жінка...»), Генріха Ринковського («На крилах ангела»), Михайла Семенка («Крила білі, загострені льотно...»), Василя Симоненка («Лебеді мате-

ринства», «Понеси мене на крилах, радосте моя») та багатьох інших.

Наявне символічне образотворення й у поезії ХХ століття, що привернуло увагу багатьох дослідників. Так, Сніжана Нестерук досліджувала символи у творчості Павла Загребельного, символіку поетичного образу в ліриці Василя Стуса опрацювала Ганна Віват, студіюванню естетичних функцій символів у творчості Докії Гуменної присвятила свою працю Ольга Філіпенко. Флористичну символіку в поезії Ліни Костенко опрацювала Олена Михайлова, кольористичних аспектів символіки у творах Василя Стуса торкнувся Григорій Савчук. Багато й інших дослідників звертали свій погляд на проблематику різноманітної символіки в художньому світі різних митців, однак символічна образність крил у її розмаїтій багатоаспектності ще не була в центрі пильної уваги літературознавців, а відтак студіювання семантики образу-символу крил у поезії ХХ століття є метою цього дослідження.

Зазначена мета передбачає реалізацію таких завдань: 1) дослідити феномен функціонування високодуховної особистості у земних реаліях, змальований у поетичних творах митців ХХ століття; 2) простудіювати найбільш виразні вербальні асоціації крилатості людського духу в поетичному просторі митців ХХ століття; 3) уточнити смислове навантаження символіки крил у віршових творах різних митців слова; 4) розглянути поетичні тексти як у денотативному (семантичному), так і в конотативному (емоційно зарядженому) аспектах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На символіку образу крил безпосередньо у світовій літературі побіжно звертали увагу деякі літературознавці. Так, Микола Рябчук у контексті своїх студій поетичної творчості Богдана Рубчака згадує й «стигми крил» Драчевого дядька Кирила, наголошуючи на безперечній вині тоталітарної системи в тому обтинанні крил. Ольга Гузь згадувала символіку крил, аналізуючи поезію Шарля Бодлера, заангажовуючи й коментарі Ольги Ніколенко, які та подала до свого підручника із зарубіжної літератури. Звернув увагу на цю проблему й Дмитро Наливайко у передмові до книги «Бодлер Ш. Поезії». Однак, як тут було уже зазначено, символічна образність крил у її розмаїтій багатоаспектності ще не була в центрі пильної уваги літературознавців, це зумовило водночас і актуалізацію питань теоретичного підґрунтя походження та існування в поетичному творі символічного образу крил в різних його трактуваннях, а відтак у нашій роботі розглянемо цей символ у його образній неоднозначності.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, людство пізнає світ поступово. Пізнання світу в мистецьких творах неодноразово було зреалізоване під кутом зору його двовекторності, кризь призму антиномії, що, зокрема, відображено й у народній мудрості, наприклад, у пареміях: «не відчуєш смаку солодкого, не пізнавши гіркого»; «порожня бочка гурчить, а повна мовчить»; «праця чоловіка годує, а лінь марнує», «той знає найкраще добро, хто пізнав зло»; «хто влітку ледарує, той узимку голодує» тощо.

Відображення двовекторності світу в літературі, філософії та мистецтві часто репрезентовано через символічні опозиції. Так, скажімо, «хаос-космос», «добро-зло» є часто використуваним способом зображення внутрішнього світу особистості в поетичних текстах. Такими опозиційними характеристиками для протиставлення сіро-буденного і світло-піднесеного, високого й приземленого у житті особистості також подекуди

служать антонімічні пари типу «земля-небо». Саме через зазначені опозиції, наприклад, оригінально зреалізовано мовно-поетичну картину світу в поезії Василя Стуса: «Як тихо на землі! Як тихо! / І як нестерпно – без небес!» [2, с. 36], або «Як то сниться мені земля, / На якій лиш ночую! / Як мені небеса болять, / Коли їх я не чую» [2, с. 46], або «Ані неба, ані землі / в цій труні вертикальній / і заврунилися жалі, / думи всілися печальні» [2, с. 46].

Як можемо спостерегти, земля у Стусовому трактуванні асоціюється з усім тимчасовим, нетривалим, проминальним, «почезальним», дещо, можливо, навіть примітивним, а небо (небеса) – то вічне, високе, чисте, непорочне, духовне, недоторканно-святе. Тут наявні асоціації орієнтації в дійсності, світоглядні переконання у вербальному вияві [3, с. 478]. Устремління до високого, чистого, нетлінного, «бажання неба» супроводжувало поета все його життя, що й potwierджує мова його творів: «І небо стало меншати мені. / Нема безмежжя, довженого щирим / дитячим оком» [4, с. 105], або «Так, сестро, так: / штурмуємо небо, вкрадене справіку – ще довге повертання до душі» [4, с. 100].

Подібними опозиційними характеристиками рясніє й вірш Івана Драча «Крила», де, на протигвагу всім земним благам (від найдешевших і дріб'язкових до найдорожчих і глобальних) протиставлено символічний образ предмета, який часто пов'язують із небом, а саме – образ крил: «Через ліс-переліс, / Через море навкіс / Новий рік для людей подарунки ніс: / Кому – шапку смушеву, / Кому – люльку дешеву, / Кому – модерні кастети, / Кому – фотонні ракети, / Кому – солі до бараболі, / Кому – три сноти вітру в полі, / Кому – пушок на рило, / А дядькові Кирилові – крила» [5].

Як правило, крилату людину характеризують позитивно, її крилатість викликає захват, повагу, подекуди навіть поклоніння. Та й сама людина, відчуваючи крила за плечима (від радості, мрії, захоплення, кохання, натхнення, талановитості чи здійснення марень), перебуває, здебільшого, у піднесеному настрої. Однак у поезії Івана Драча ті даровані долею крила, що прагнули високого неба («і снилося небо порубаним крилам»), не надали натхнення ліричному суб'єктові, якому вони дісталися, а, навпаки, стали для нього неприємним сюрпризом, оскільки ліричний герой Драчевого вірша, не прагне неба, як, скажімо, Стусів, а, навпаки, сприймає свою крилатість, як негатив, як мороку, як тягар, як муку: «Пробивши вату, заряхтіли радо, / На сонці закітли сині крила. / Голодні небом, випростались туга, / Ковтали з неба синє мерехтіння, / А в дядька в серці – туга, / А в дядька в серці – тіні» [5].

Крила, які є центральним образом-символом Драчевого вірша, не принесли щастя ліричному героєві, оскільки той недооцінив сили тих крил, не зрозумів їхнього призначення у своєму буденному приземленні, не відчув привабливості тієї високості, до якої його вони кликали, не сягнув розумом величі свого можливого таланту, не відчув грандіозності того покликання, яким обдарувала його доля в уособленні тих крил, не знав, що має робити з отим небесним даром, а саме: крилами, які снили небом, а відтак притлумив свої крилаті можливості, замінивши їх на опрацювання примітивних приземлених побутових турбот та здійснення дріб'язкових, обмежених у своїй суті бажань: «Так Кирило до тямі брів, / І, щоб мати якусь свободу, / Сокиру бруском задобрив, / І крила обтяв об колоду. / Та коли захлинались сичі, / Насміхалися зорі з Кирила, / І пробивши

сорочку вночі, / Знов китіли пружинисті крила. / Так Кирило з сокірою жив, / На крилах навіть розжився – / Крилами хату вишив, / Крилами обгородився» [5].

Дефініція поняття «свобода» (свобода злету думки, свобода дії, свобода слова і духу) у увлєннях дядька Кирила набула абсурдного значення, протилежного для трактування цього терміна у його загальноприйнятому розумінні, як, власне, і трактування людської крилатості та її призначення у земних реаліях.

Дещо іншого значення набуває метафорично-символічний образ крил у поезії Ліни Костенко. Крилатість ліричну героїню її поеми «Чайка на крижині» не лякає, а, навпаки, стверджує в переконаннях про спасенну роль крил у її житті. Під час віртуальної бесіди з чайкою, яку вона побачила на тонкій крижині, що плила по весняній Одрі, лірична героїня набуває певності у силі і значенні крил у житті птаха. «– Ти куди ж розігналась? Чи була не до самого моря? / Чайки держаться гурту, а ти відпливаси одна. / А крижина тонка. А крижина майже прозора... / Ну, а що, як її підміє вода весняна? / Ну, а що, коли її та удержать тебе несила? / Затріщить і відломиться... Підє вода кругами... / – Дивна людина! Я ж маю крила, / Нащо крилатим ґрунт під ногами?» [6].

Під час роздумів над зазначеним фактом лірична героїня поеми доходить висновку про таке ж величезне значення крил у бутті людини, як і в житті птаха, про що й ідеться у третьому вірші («Крила») поеми, який є логічним продовженням другого вірша («Крига на Одрі»): «А й правда, крилатим ґрунту не треба. / Землі немає, то буде небо. / Немає поля, то буде воля. / Немає пари, то будуть хмари. / В цьому, напевно, правда пташина... / А як же людина? А що ж людина? / Живє на землі. Сама не літає. / А крила має. А крила має!» [6].

Стверджуючи крилатість людини за відсутності у неї фізичних крил, поетка використовує нестандартні антитези: землю (як уособлення стабільності, твердого ґрунту під ногами) у її вірші протиставлено небу (як духовній високості); поле (як гаранта матеріального достатку) – волі (як можливості безмежного духовного розвою); пару (як основу для розбудови міцної сім'ї) – хмарі (як вказівку до досягнення світлої мети шляхом самовдосконалення).

Як відомо, в особистісному світосприйнятті відіграють роль усі рецептори (слухові, зорові, нюхові, густативні, тактильні), викликаючи різноманітні відчуття та почуття від вражень, отримуваних із довкілля. Цікавим у цьому аспекті є оригінальне трактування поеткою складових елементів людських крил: «Вони, ті крила, не з пуху-пір'я, / А з правди, чесноти і довір'я. / У кого – з вірності у коханні. / У кого – з вічного поривання. / У кого – з щирості до роботи. / У кого – з щедрості на турботи. / У кого – з пісні, або з надії, / Або з поезії, або з мрії. / Людина нібито не літає... / А крила має. А крила має!» [6].

Ліна Костенко у вірші «Крила» детально розписує те, з чого, на її думку, складаються людські крила, перераховуючи усі ті чесноти, якими може володіти крилата людина. Іван Драч у однойменному вірші не пояснює, якими є ті крила, що дісталися в подарунок дядькові Кирилові, але перераховує все те, що отримали в подарунок безкрилі люди: шапку смушеву, люльку дешеvu, модерні кастети, фотонні ракети, солі до бараболі, три снопи вітру в полі, пушок на рило, валянки, мед од простуди, жом у господу, долю багряну, сонце з туману, перса дівочі, смерть серед ночі, нові ворота, ширшого рота, сонце в кишеню,

дулю дешеvu. Наголошуючи на тих подарунках, поет показує, які уподобання мають різні люди на землі і підводить читача до думки, що крилатих людей у світі є дуже мало і не завжди ті обрані долею люди бувають щасливими, оскільки часто стикаються з тим фактом, що їх не розуміють близькі люди, а подекуди й самі вони до кінця не усвідомлюють свого покликання і, не зустрічаючи розуміння й підтримки з боку оточення, «наступають на горло власній пісні».

Можливо, Іван Драч у своєму вірші «Крила» зацентрував увагу на проблемі стосунків крилатих людей із оточенням під впливом змісту поетичного твору Шарля Бодлера «Альбатрос», одним із багатьох перекладачів якого він є. Шарль Бодлер ще в XIX столітті змалював у своєму вірші проблему конфлікту високодуховної крилатої особистості із обмеженим загалом, який не розуміє її крилатості, не може оцінити тієї одухотвореності, ба, навіть більше – насміхається над її неординарністю, а то й агресивно поводить відносно таких людей. І ті люди, гіганти думки, королі духовної високості, чуються безсилим перед бездуховною юрмою: «*Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule ! / Lui, naguère si beau, qu'il est comique et laid ! / L'un agace son bec avec un brûle-gueule, / L'autre mime, en boitant, l'infirme qui volait ! / Le Poète est semblable au prince des nuées / Qui hante la tempête et se rit de l'archer ; / Exilé sur le sol au milieu des huées, / Ses ailes de géant l'empêchent de marche*» [7].

(«Крилатий мандрівник – який незграбний в рухах, / В польоті буйнокрил – каліка на ногах! / Ще й дразняться – той в дзьоб йому із люльки дмуха, / А той, глузуючи, кульгає, ніби птах! / Поете! Князю хмар твоя подібна сила, / Між блискавок ти свій у грозівій імлі; / Але під шал образ перешкоджають крила / Тобі, вигнанцеві, ступати по землі») [7].

Вірш «Альбатрос» Шарля Бодлера перекладено багатьма мовами світу. Відомі переклади українською Миколи Терещенка, Дмитра Павличка, Івана Драча. Як справедливо зазначила Ольга Гузь, «у зробленому І. Драчем перекладі бодлерівського «Альбатроса» привертає увагу підкреслений повтор слів зі спільним коренем: «крила», «крилатий мандрівник», «в польоті буйнокрил», «великі крила», «перешкоджають крила», «крилатість» альбатроса уособлює політ фантазії митця, нестримний політ творчої уяви, який Бодлер (а разом з ним і І. Драч) ставить понад усе» [8].

Проблему конфлікту високодуховної особистості й приземленого, не достатньо освіченого загалу услід за Бодлером порушив Іван Драч уже в поезії XX століття. Репрезентовано подібне неприйняття крилатості душі ліричної героїні близькими їй людьми й у вірші Ганни Віват «Крилата душа». Маючи крилату душу, лірична героїня вірша разом із нею «відвідує зорі, літає у далі сині», проте, зважаючи на постійні негативні оцінки, зауваження та повчання з боку усіх близьких та знайомих, вже сама починає сумніватися у позитивності крилатого дару своєї душі: «*Повчають мене знайомі, / Що я вже й доросліти мушу. / Я з ними згодна у всьому, / Та як зупинити душу? / < ... > / З душею ми скрізь витаєм / Душа хоче в небі жити. / Сама я уже не знаю, / Що маю з нею робити. / Та чи така вже й провина / Мати крилату душу? / Невже її легкі крила / Таки обрубати мушу?»* [5, с. 19].

Гостро постає проблема крилатості людини у поемі-легенді «Народжений літати» Ганни Віват. Якщо у вірші «Крилата душа» авторка змальовує лише конфлікт крилатої особистості і приземленого оточення, яке не сприймає її стилю життя

і спонукає ліричну героїню засумніватися у позитиві своєї крилатості, то в поемі-легенді «Народжений літати» вже зацентровано увагу на конфлікті творчої особистості й жорстокої у своїй обмеженості помислів та очерствілій у своїй тупості влади, яка готова нищити все, що не піддається її розумінню, не укладається в обмежені стандарти тих владних структур, у яких немає місця творчим помислам і духовним пориванням: «*Та не сподобались ті вироби гожі / Місцевій владі: підозрілі вони. / Ну навіщо, скажіть, в огорожі / Химерні птахи, олені, слони?.. / Для чого потрібна така огорожа? / І що мали б значити фігури оті? / А може, там є підтекст ворожий? / Так недовго й «загриміть по статті»* [9, с. 52].

У тих радянських реаліях, які відчуваємо у міжрядковому прочитанні вірша Івана Драча та в безпосередньому висвітленні в поемі-легенді Ганни Віват, не було місця інакодумним. Неоднаковість, неординарність, несхожість лякала, драгувала, викликала підозру, а відтак і агресію в тодішньої влади. Якщо у Шарля Бодлера обмежений простір корабля з неотесаною юрбою моряків символізував тюрму, у якій насміхалися над нестандартною особистістю в образі птаха, та глузували з неї, то в поемі Ганни Віват, як і в вірші Івана Драча, тюрмою була вся радянська держава з її сірою буденністю, обмеженим розумінням благополуччя, безглуздими заборонами та перепонами, у якій дуже важко було вижити неординарній високодуховній особистості.

Доля крилатої особистості (поета), що зреалізована в символічному образі альбатроса у вірші Шарля Бодлера, невідома. Про неї можемо лише здогадуватися, хоч ніщо не наштовхує на висновок про позитивне розв'язання проблеми крилатого птаха, якого автор прирівнює до поета. Дядько Кирило з Драчевого вірша, щоб зберегти своє фізичне існування в умовах несприятливого оточення, змушений був обрубати власні крила, приглушивши таким чином одухотвореність власного «я», не допустивши розвою свого таланту. Ліричний герой поеми-легенди Ганни Віват не хотів підкоритися владним структурам, не знищив своїх творінь, «не знецінив коштовне, не загубився у юрбі, не проміняв неповторне на сто ерзаців у собі» [10], а, поклавши на плаху влади благополуччя свого життя, залишився вірним своєму високому покликанню, не обламавши своїх крил, оскільки був народжений, як запевняє нас авторка поеми-легенди, для високого польоту: «*Старе тіло ослабло, руки вже вквілі, / Та не спинився фантазій політ / У майстра того старого Миколи. / І збудував той старезний дід диво-огорожу, чудо-пліт! / І знов чорногузів з'явилася зграя, / І знову лебідь злітає увись, / І знову ворота відчинились до Раю, / Щоб люди до нього ввійшли колись... / І дивувались люди, і розуміли люди: / Хто родився літати – плазувати не буде»* [9, с. 54].

Микола Рябчук поезію й поетів радянської України слушно охарактеризував так: «Історія української радянської, чи, як її не без підстав називають на Заході, «підсовітської» поезії – це значною мірою історія обрубання (й самообрубання) крил, але це також історія їх упертого, попри все, проростання. І поки одні сумлінно заробляли собі на «дешеві люльки» і «смушєві шапки» обрубками крил, обшиваючи ними хати, чи, пак, казарми, з «репресансними» колонами й героїчними фресками, інші – у глибокому андеграунді чи в далекій діаспорі – творили поезію справжню і таки «небезкрилу» [11].

Янголи, в уяві людей, теж є крилатими, принаймні, такими їх зображають на картинах. Існує твердження, що янголи обе-

рігають людей від зла, а також дають насагу в добрих справах. А ще – янголи супроводжують закоханих у їхньому життєвому шляху, подеколи підносять їх до небес на своїх крилах. Напевне, саме таке кохання надихнуло ліричного героя Генриха Ринковського на політ до неба, піднести до якого допомогли йому крила янгола кохання: «*Anielskie białe skrzydła w górę mnie uniosły / Jak silny wiatru powiew - pod niebo wysoko / Gdzie zawsze wszystkie gwiazdy świecą ponad głową / I tam, skąd można z góry przyjrzeć się obłokom / < ... > / Wiem już teraz na pewno, że tam blisko Boga / Nic więcej nie istnieje, oprócz Twojej twarzy / Oprócz naszej miłości czystej i płomiennej / Która raz tylko w życiu może się przydarzyć»* [12].

Із образом янголів асоціюють також дитячу невинність, моральну чистоту, духовну незіпсутість. Саме таким крилатим янголятком змальовує маленьку дівчинку з чистою душею і добрим серцем Ганна Віват у вірші «Наївне дівчатко»: «*Наївне дівчатко з зорями-очима. / Ніжне янголятко – крила за плечима. / Душа нарзпашку і серце велике. / Буде тобі важко від людей доволіких. / Напросяться в дружбу, заповзуть в довіру, / Наплюють, нагидять в душу твою щир»* [13, с. 54].

У цьому вірші авторка знову порушує проблему зіткнення крилатої високодуховної особистості з тупістю і жорстокістю сірої посередності. Лірична героїня вірша попереджає свою маленьку наївну подругу про можливі неприємні життєві несподіванки, застерігає про небезпеку спілкування з підлими людьми, яких та може зустріти на своїм життєвим шляху, розуміє, що перебороти всі негаразди в житті, а особливо людську підлість, буде дуже важко. Однак лірична героїня вірша має певність, що те тендітне дівчатко не дозволить нікому зламати своїх крилатих мрій та поривань і від усієї душі бажає їй високих злетів: «*Ще стільки нападок витримати мусиш! / Та не дай згубити ніжну твою душу. / Не дозволяй нахабам поламати крила. / Виростає, міцній же, дитя моє миле. / < ... > / Будеш ти щаслива попри всі негоди, / Бо повз таких щастя просто не проходить. / Літай же високо, дівчаточко миле, / Бо на те ж і маси за плечима крила»* [13, с. 54].

Дмитро Наливайко у передмові до книги «Бодлер Ш. Поезії» зазначив, що «вірші в «Квітах Зла» мають здебільшого двопланову структуру, де перший план займають предмети, емпіричні явища, деталі тощо, за ними спершу ніби ховається ідея, яка дедалі виростає у значенні, функціонально підпорядковуючи предметно-емпіричні образи й зрештою перетворюючи їх у символи, уособлення, параболи. Так, приміром, будується знаменитий «Альбатрос», де образ володаря морських просторів, безпорадного і смішного на палубі, переростає в романтичний образ – символ поета і його долі» [14, с. 28–29]. Долею крилатої людини (митця) переймається й Василь Стус та Іван Драч. Такими ж мотивами просякнуті й вірші Ганни Віват та Ліни Костенко, хоч репрезентовано їхні бачення проблеми стосунків суспільства й творчої особистості по-різному: під різними кутами зору та в контексті різноманітних життєвих ситуацій.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Як можемо пересвідчитися, символіка образу крил у поезії ХХ століття є розмаїтою й необмеженою у її змалюванні. Цей образ репрезентовано митцями по-різному, що й передбачає різне його потрактування, однак є й багато спільного в його оприявленні. Так, у всіх тих творах, де наявний образ символічної крилатості творчої людини, стверджено необмежену силу людського духу, праг-

нення високості, непереборне бажання самореалізації людської особистості і здійснення бажань та високих поривань. Прикметним є й те, «що втіленням одвічної мрії людства про крила став не розумний, розважний Дедал, знаменитий винахідник, митець, а неслухняний, завзятий хлопець Ікар, який перший відчув радість вільного лету і віддав за це власне життя», – слушно зауважила Катерина Головацька у своїм переказі давньогрецького міфу про політ Дедала та Ікара з неволі [15].

Високоосвіченій, обдарованій Богом, талановитій, неординарній людині притаманне бажання творення, яке вона репрезентує через літературу, образотворче мистецтво, культуру, науку, незважаючи на різні перешкоди, що й відображено в багатьох мистецьких творах. На підставі всього вищезазначеного можемо впевнитися, що образ-символ крил у літературознавстві є ще не досить повно охарактеризований. Актуальність опрацювання «крилатої символіки» вважаємо безперечною і такою, що завжди є на часі.

Література:

1. Образ крил у міфології: веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-obrazi-kril-u-mifologi-186742.html> (дата звернення 20.05.2023).
2. Стус В. С. Твори у чотирьох томах шести книгах. Т. 3: кн. 1. Львів: Видавнича спілка «Проміт», 1999. 486 с.
3. Віват Г. І., Філіпенко О. І. Мовна картина світу в індивідуальному лексиконі Василя Стуса. // Scientific collection «Interconf»: proceedings of the 6 International Scientific and Practicfi Conferense Scientific community: interdisciplinary research Hamburg, Germany, 26-28.01.2022. s. 474-483.
4. Стус В. С. Твори у чотирьох томах шести книгах. Т. 3: кн. 2. Львів: Видавнича спілка «Проміт», 1999. 496 с.
5. Драч Іван. Крила: веб-сайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=887> (дата звернення 10.05.2023).
6. Костенко Л. В. Чайка на крижині: веб-сайт. URL: <https://ukrland.in.ua/archives/788>. (дата звернення 24.05.2023).
7. Бодлер Шарль. Альбатрос. (Baudelaire Charles Pierre. L'albatros): веб-сайт. URL: <https://dovidka.biz.ua/analiz-virsha-albatros> (дата звернення 29.05.2023).
8. Гузь Ольга. Аналіз вірша Шарля Бодлера «Альбатрос» від Ольги Гузь: веб-сайт. URL: <https://zl.kiev.ua/analiz-virsha-sh-bodlera-albatros-vid-olgy-guz>. (дата звернення 24.05.2023).
9. Віват Г. І. Біле і чорне (поезія). Одеса: КП ОМД, 2009. 60 с. Костенко Ліна. Вже почалось, мабуть, майбутнє: веб-сайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1038> (дата звернення 01.05.2023).
10. Рябчук Микола. Стигми крил: веб-сайт URL: <https://zbruc.eu/pode/83186> (дата звернення 02.06.2023).
11. Rynkowski Henryk. Na skrzydłach anioła: dostęp online: www.wiersze.gpe.pl (dostęp: 24.05.2023).
12. Віват Г.І. Крилата душа (поезія). Одеса: видавничий центр «Студія «Негоціант», 2002. 71 с.
13. Наливайко Дмитро. Передмова до книги «Бодлер Ш. Поезії». Київ: Дніпро, 1989. С. 28–29.
14. Дедал та Ікар (давньогрецький міф у переказі Катерини Головацької): веб-сайт URL: <https://mala.storinka.org> (дата звернення 02.06.2023).

Vivat G., Filipenko O. The symbolism of the image of wings in the poetry of the 20 th century

Summary. The article provides a comprehensive multi-aspect analysis of the symbolic image of wings in the poetic depiction of various artists of the 20th century. The poetic works of Ukrainian authors Lina Kostenko, Ivan Drach, Hanna Vivat, the Polish poet Henry Rynkowski and the French artist of the 19th century Charles Baudelaire are included in the analysis, in which the image of wings and their various interpretations attract attention. The phenomenon of the functioning of a highly spiritual personality in earthly realities, depicted in the poetic works of the mentioned authors, is studied. The most expressive verbal associations of the wingedness of the human spirit in the poetic space of artists of the 20th century are traced. Attention is focused on the fact that wings were an attribute of many gods in the mythology of the ancient world, reflecting multifaceted symbolism in its various interpretations. An attempt was made to clarify the semantic load of the symbolism of wings in the poetic works of various authors. It is noted that the reflection of the two-vector nature of the world in literature, philosophy and art is often represented through the symbolic oppositions "chaos-cosmos", "good-evil", "earth-sky", in particular through the image of wings and the wingedness of some people and the attitude of other personalities towards them. The attention is focused on the suffering fate of many of those persons who were gifted with wings by fate, due to the misunderstanding of their gift by the environment, and in some places also open hostility towards their winged souls, that is, the problem of the conflict of a highly spiritual winged personality with a limited general who does not understand its wings is emphasized, cannot appreciate that spirituality, nay, even more – mocks its extraordinariness, and even behaves aggressively towards such people, and those people, giants of thought, kings of spiritual highness, feel powerless in front of the spiritless crowd. It was concluded that a highly educated, gifted by God, talented, extraordinary person has a desire to create, which she represents through literature, fine arts, culture, science, despite various obstacles, which is reflected in many artistic works.

Poetic texts are considered both in denotative (semantic) and connotative (emotionally charged) aspects.

Key words: wings, wingedness, symbolic image, sky, earth, spirituality.